

Hur reagerar barn på kolonivistelsen?

Nära 40 % av 88 barn i åldrarna 6–11 år visade efter 8 veckors vistelse på en barnkoloni tecken på psykisk försämring.

Denna tendens var påtagligt starkare hos de yngsta barnen. — Samtidigt stiger efterfrågan på koloniplatser i storstäderna. De representerar för närvarande i regel den enda möjligheten till samhälleligt organiserade sommarvistelser för barn. Och koloniklientelens sammansättning belyser att någon form av sådana sommarvistelser är behövliga.

Artikelförfattaren är biträdande överläkare vid en barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning i Göteborg. Undersökningen har planerats i samarbete med Barnpsykiatriska kliniken, Göteborgs barnsjukhus (chef: Elis G. Regnér).

Charlotte Sjöstrand-Wallander

1967 vistades omkr. 26.000 barn på 448 kolonier i Sverige. Koloniplatserna har de senaste åren minskat med mellan 1000 och 1500 platser per år, trots att efterfrågan (som i början av 60-talet sjönk) de senaste 3–4 åren åter ökat och är större än tillgången i storstäderna.

Trots denna ökade efterfrågan råder viss osäkerhet, om kolonierna verkligen fyller ett angeläget socialt behov d.v.s. om kolonibarnen verkligen kommer från familjer, som har svårt att på annat sätt bereda dem sommarvistelse.

Med anledning av detta fick författaren i uppdrag av Förstamajblommans Riksförbund att utföra den här presenterade undersökningen. Målet för denna undersökning har varit dels att ta ställning till om det fortfarande finns behov av kolonivistelser för barn, dels om barn kan påverkas ogynnsamt av en 8 veckor lång vistelse borta från föräldrahemmet.

Den aktuella kolonin

Kolonins ursprungliga uppgift var att ge sommarvistelse till barn från TBC-sjuka familjer. Numera torde intagningsindikationerna vara ungefär desamma, som gäller för de flesta andra kolonier. Detta innebär, att i första hand barn från socialt pressande förhållanden får komma i fråga för kolonivistelsen. Barnen kommer från hela Sverige och utväljs av Förstamajblommans lokalkommitéer runt om i landet. Ett särdrag för kolonin är, att såväl barnens resor till kolonin som vistelsen där är kostnadsfria för föräldrarna. Möjligen har detta medfört, att barnen vid kolonin kommer från jämförelsevis sämre sociala förhållanden än barnen vid övriga kolonier i Sverige. Tiden för vistelsen är satt till 8 veckor, vilket är detsamma som för de flesta av Stockholms stads barnkolonier samt ca dubbelt så lång tid som för flertalet övriga kolonier i landet.

Kolonin är belägen på Galtarö i Ödsmål invid Stenungsund och kallas Galtarökolonin. Den ligger i vacker natur med tillgång till bad och stora delvis skogbeklädda områden. Antalet platser är 186. Barnen är mellan 6 och 12 år gamla och fördelas på sex olika paviljonger. Maten tillagas i ett centralkök. En paviljong som ligger en bit ifrån de övriga har emellertid egen matlagning. I varje paviljong finns ca 30 barn, och personaltätheten är 6 st. i paviljongen för de yngsta och 5 st. i övriga varav en manlig, vilket i det närmaste lär överensstämma med personaltätheten för Göteborgs Socialförvaltnings kolonier. Sedan 1965 finns boende på kolonin en sjuksköterska, som inte enbart har uppgifter inom den kroppsliga sjukvården, utan över huvud taget utgjort en stabiliserande faktor för den övriga personalen, som varit relativt ung: de flesta i övre tonåren.

Tidigare undersökningar

Ahnsjö har visat, att bland förskolebarn vissa psykiskt betonade besvär ökade under kolonivistelsen. Dahlberg-Danielsson och Thorson fann bland barn i åldern 7—11 år likaledes en tendens till försämrat psykiskt tillstånd efter en tids kolonivistelse. Framförallt gällde detta barn, som redan före vistelsen hade vissa beteenderubbningar med andra ord de barn, som kanske i första hand får komma ifråga för kolonivistelse.

Författaren genomförde 1965 en undersökning liknande den här publicerade på de barn, som detta år vistades på Galtarökolonin. Undersökningen som ej är publicerad, blev av olika skäl inte så systematiskt genomförd, att den kunde läggas till grund för mera generella slutsatser. Den visade emellertid, att framförallt barn under 9 år tycktes riskera en psykisk försämring i samband med kolonivistelsen.

Material och undersökningsmetodik

Av praktiska skäl var det svårt att genomföra en personlig, systematisk undersökning av samtliga 186 barn. Då författarens tidigare undersökning visat, att framförallt de yngre barnen riskerade en psykisk försämring, riktades undersökningen i

Tabell 1. Psykisk försämring under vistelsen på barnkoloni 1967 ställd i relation till kolonibarnens ålder (barnpsykiatrisk bedömning)

Födelseår	1961	1960	1959	1958	1957	1956
Antal undersökta barn	1	8	18	25	29	7
Därav med psykisk försämring	1	5	11	8	8	2

första hand på dessa och kom på så sätt att omfatta 88 barn i åldrarna 6—11 år (se första raden i tabell 1).

Undersökningen omfattade: En barnpsykiatrisk undersökning, en psykologisk skattning (av fackpsykolog) av utvecklingsnivån, samt en skattning av barnens psykiska tillstånd av barnhemspersonalen.

Vidare inhämtades uppgifter från föräldrarnas anmälningsblanketter. Dessa var emellertid ofullständiga. 1965 gjordes ett försök att få mera fyllda uppgifter om barnen, varvid stencilerade formulär skickades ut till lokalkommittéerna. P.g.a. ojämnheten i upplysningarna kunde dessa ej användas vid bedömningen, och försöket har därför ej upprepats.

Den barnpsykiatriska undersökningen utfördes av författaren. Den tillgick på följande sätt: Några dagar efter barnens ankomst till kolonin fick de ett i taget komma in i ett undersökningsrum. Barnet fick rita dels en gubbe för utvecklingsbedömning, dels valfritt motiv som fick färgläggas. Samtidigt utfrågades barnet försiktigt, och en bedömning gjordes, varvid intelligensnivå, kontaktmöjlighet, ängslighet, infantilitet och stämningsläge uppskattades och antecknades. I samband med detta försökte författaren förhandsbedöma, om barnet skulle må väl av vistelsen eller ej. Vidare ställdes en del frågor till barnen betr. hem- och skolförhållanden, tidigare kolonivistelser m.m.

När barnen endast hade en vecka kvar av den 8 veckor långa vistelsen, gjordes samma observation på nytt. Denna gång bedömdes, om barnet

klarat vistelsen bra eller mindre bra. Det tillfrågades också, om det varit roligt på kolonin och om det ville återvända nästa sommar.

(Inom parentes kan nämnas, att nästan alla barn var mycket intresserade av och tävlade om att först komma in och rita och gärna dröjde sig kvar länge, även om kamrater utanför väntade, för att ta med det till badstranden.)

För att bedöma barnens utvecklingsnivå har en psykolog, Birgitta Junell, gjort en grov uppskattning av barnens teckningar. Resultatet har sedan jämförts med författarens bedömning av deras uppträdande vid författarens undersökning. Föreståndarinnan för varje paviljong hjälpte till genom att fylla i speciella formulär, varvid samma frågor om barnets beteende besvarades dels för den första fyraveckorsperioden, dels för den andra för att få fram eventuella förändringar.

Barnens sociala bakgrund

En fråga som har ställts i debatten om sommarkolonier är denna: Finns det fortfarande behov av dessa institutioner i ett samhälle med Sveriges ekonomiska och sociala standard? En speciell fråga kan också ställas. Utnyttjas Galtarökolonin av familjer, som behöver detta sociala stöd?

Endast bristfällig belysning av den sociala bakgrunden har erhållits av anmälningsblanketterna, eftersom dessa ej blivit systematiskt och jämförbart ifyllda. Av dessa framgår emellertid, att inte mindre än 33 av de 88 barnen kom från familjer, där föräldrarna haft nedsatt vårdnadsförmåga, endera p.gr.a. sjukdom hos föräldrarna (i 11 fall) eller p.gr.a. att det rör sig om en ensamstående förälder (i 22 fall, varav en ensamstående fader). Vidare visade sig barnen komma från familjer med stora barnaskaror, vilket kan ha medfört vissa vårdnadsproblem för föräldrarna. 15 barn kom från familjer med 6 barn, 14 från familjer med 5 barn, 29 från familjer med 4 barn och 16 från familjer med 3 barn. Det förekommer bland dessa flera syskon ur samma familj.

Trots att uppgifterna på anmälningsblanketterna ej direkt är jämförbara och därför är svårbearbetade, framgår emellertid tydligt av löne- och bostadsuppgifter, att barnens föräldrar hade sämre

ekonomisk standard än normalstandardnivån i vårt land. Förutom det ovan redovisade stöds detta också av barnens tacksamhet inför även små materiella ting vid undersökningen. Allt talades således för, att det fortfarande finns familjer, som är p.gr.a. sociala skäl i behov av stödet att få hjälp med barnens sommarplacering.

Barnens psykiska tillstånd vid ankomsten

Utvecklingsbedömningen uppdelade barnen i hjälpklassmässigt begåvade och normalbegåvade, varvid även de senare visade sig ligga lågt, de flesta troligen under IK 100. Resultatet blev, att 37 föreföll hjälpklassmässiga och 51 normalbegåvade.

Vid bedömningen har författaren uppdelat barnen i avvikande och icke avvikande, varvid författaren använt sig av symptomen infantilitet, ängslan, hyperaktivitet och extremt dålig kontaktmöjlighet. Författaren fann, att 45 barn var avvikande med en viss övervikt för de äldre. Fördelningen på de olika symptomen var följande: 18 barn psykoinfantila, 13 visade bristande kontakt, 12 ängsliga och 4 hyperaktiva. Inom parentes kan nämnas, att i personaluppgifterna anges sammanlagt 9 barn vara rastlösa.

Psykiska förändringar under vistelsen

Den barnpsykiatriska bedömningen under den åttonde veckan av kolonivistelsen visade att inte mindre än 35 av de 88 barnen klarat vistelsen mindre bra. Av dessa 35 hade 25 tydligt depressiva symtom, som tillkommit och 3 hade blivit ängsligare. På frågan om de ville återkomma, svarade endast 29 barn av 88 ja utan tvekan.

Åldersfördelningen av de 35 barnen, som visat psykiska förändringar, framgår av rad 2 i tabell 1. I åldersgruppen 6—8 år visade 17 av 27 barn förändringar och i åldersgruppen 9—11 år 18 av 61 alltså en tydlig övervikt för de yngre i fråga om försämrat psykiskt tillstånd.

Hur överensstämde då detta med personalens uppgifter?

P.gr.a. personalbyte och liknande visade det

sig att endast i paviljong 1 med de yngsta barnen, hade en acceptabel, jämförande bedömning mellan barnens beteende i början och slutet av vistelsen kunnat genomföras.

Föreståndarinnan på paviljong I hade noterat, att många av barnen under den sista, halva tiden fick sådana symptom som insomnings- och sömnbesvär, ängslan, humörsutbrott, kinkighet med maten. De fick lättare att gråta, svårare att anpassa sig i kamratgruppen, sämre kontakt med personalen och ibland blev de mera beroende av personal. De klagade över värk, var dystra och sorgmodiga. Väl att märka: Detta var symptom, som tillkommit.

I paviljongen fanns 32 barn i åldrarna 6—9 år (se i tabell 2). Föreståndarinnan observerade två eller flera av de ovan uppräknade symptomen hos 14 av dessa barn och ett symptom hos ytterligare 10; alltså en försämring hos 24 barn sammanlagt.

En jämförelse mellan resultaten av den barnpsykiatriska bedömningen och den ovan nämnda föreståndarinnans skattning ger följande resultat: Hos 15 barn förelåg enl. båda undersökningsmetoderna en psykisk försämring. I två fall förelåg en försämring enl. barnpsykiatern men ej enl. föreståndarinnans skattning. I 9 fall förelåg en försämring enl. föreståndarinnans skattning men ej enl. barnpsykiaterns. I 6 fall förelåg enl. båda undersökningsmetoderna ingen försämring av det psykiska tillståndet. Enighet i bedömningen förelåg alltså i 21 av 32 fall.

Sammanlagt hade enl. någon av undersökningsmetoderna 26 av de 32 barnen d.v.s. 81 % av barnen i paviljong I visat tecken på psykisk försämring under kolonivistelsen.

Enl. föreståndarinnans skattning hade 7 av de 8 barnen i åldern 6—7 år, och 17 av de 24 barnen i åldern 8—11 år, visat tecken på psykisk försämring m.a.o.: Också med denna undersökningsmetod tycktes de yngre barnen fara minst väl av kolonivistelsen. (Se tabell 2.)

En rik flora av psykiska besvär

Utöver de redovisade undersökningarna betr. psykiska förändringar hos barnen har också en all-

Tabell 2. Psykisk försämring under vistelsen på barnkoloni 1967 i paviljong I ställd i relation till kolonibarnens ålder (skattning av vårdpersonalen)

Födelseår	1961	1960	1959	1958
Antal bedömda barn	1	7	16	8
Därav bedömda som psykiskt försämrade	1	6	13	4

män bedömning av barnens beteende och besvär under tiden för kolonivistelsen kommit till stånd. Denna bedömning har skett av resp. föreståndarinnor för de olika paviljongerna. Resultatet understryker, att tecken på psykiska störningar varit mycket vanliga i det aktuella materialet. Av personalens anteckningar framgår, att 29 av de 88 barnen hade sömnbesvär (vanligast i 8- och 9-årsåldern) 18 barn hade aptitsvärigheter (vanligast i 10—11 årsåldern) 7 barn hade nervöst magont, 12 klagade över huvudvärk, fingersugning förekom sällan (7), medan nagelbitning förekom ofta (50) och i alla åldrar. P.g.r.a. missförstånd av formuläret är antalet sängvätare osäkert antecknade, men rörde sig endast om ett fåtal i varje paviljong, minskade efter behandling och visade ingen markant ökning under vistelsen. Bland anmärkningsvärda rubbningar i beteendet kan nämnas 31 ängsliga barn, 20 barn som uppvisade trotsreaktioner, ett 10-tal barn hade kontaktsvärigheter med kamrater och personal, 16 vållade särskilda besvär i kamratgruppen. Alla åldrar där representerade.

Hemlängtan är ett mångtydigt symptom men ger i praktiken personalen anledning till personlig omsorg. 8 barn hade hemlängtan i början av vistelsen, 3 i slutet och 15 hela tiden. Alla åldrar är representerade.

Tidigare vistelse och trivsel

38 barn hade tidigare varit på koloni och därav 15 flera gånger. I de yngre åldrarna fanns det inget samband mellan tidigare kolonivistelser och trivsel. Denna tendens fanns emellertid hos de äldre, sannolikt beroende på, att de äldre barnen

kan opponera sig mot icke önskad vistelse, varigenom en gallring uppstår.

Önskvärda reformer

Undersökningen har visat, att många barn blir psykiskt försämrade under kolonivistelsen, även om man hoppas på, att de flesta symptomen försvinner en tid efter hemkomsten. Framförallt de yngre åldrarna har visat sig vulnerabla. Dahlberg-Danielsson och Thorson har tidigare visat, att psykiskt störda barn i särskilt hög grad blivit psykiskt försämrade under kolonivistelse. Detta väcker utan tvivel den berättigade frågan om kolonivistelser ger det adekvata stödet. Samtidigt finns det emellertid ganska otvetydiga tecken på, att det behövs särskilda arrangemang för sommarvistelser för många barn. Så länge inte alternativt lämpligare former av sommarvistelse utvecklats, torde kolonivistelser vara nödvändiga. Problemet blir då att välja ut barnen till dessa vistelser, så att man undviker de risker, som kunnat påvisas.

För det första bör endast i undantagsfall de yngsta åldrarna utväljas och för barn under 9 år endast kortare vistelser ej över 4 veckor. För det andra bör man om möjligt undvika de beteendestörda barnen. Därutöver har för den aktuella kolonin med ledning av undersökningen följande förbättringar diskuterats. Barnantalet i paviljongen speciellt för de yngsta skall minskas för att underlätta omvårdnaden. Om möjligt skall något erfarenare och äldre föreståndarinnor för de olika paviljongerna anställas. Omarbetning av anmälningsblanketterna planeras.

REFERENSER:

1. Ahnsjö, Sven: Småbarn och förskolebarn på koloni. Barnavård och ungdomsskydd vol. 31, 1956.
2. Åberg, Arne: Kolonin — en överskattad vårdform? Barnavård och ungdomsskydd. Årg. 38, 1963, Nr 3.
3. Dahlberg-Danielsson, Ingrid och Thorson, Jan: Grundskolebarn på sommarkoloni. Socialmedicinsk tidskrift 1967, 1.19.

Håkan Ohlssons Förlag

Box 1025 Lund 1 Tel. 046/12 42 40

hok KARTONGEN

Den prisbilliga förvaringsboxen
i 17 olika format och 8 färger,
som hjälper Er att hålla ordning
på papper, lösa handlingar m m

Begär prospekt eller ring och
tala med oss